له ئینگلیزییه‌وه: ناڵه‌حه‌سه‌ن

رۆبێرت دیسنۆس

یه‌کێک له شاعیره پێشه‌نگه‌کانی سوریالیزم

رۆبیرت دیسنۆس، کوڕی کابرایه‌کی خاوه‌ن قاوه‌خانه بوو، له ٤ ی ته‌مووزی ١٩٠٠ له پاریس له دایک بووه. سه‌ره‌تا ده‌چێته په‌یمانگای بازرگانی، پاشان به‌رله‌وه‌ی ببێته گۆشه‌نووسی ئه‌ده‌بی له ڕۆژنامه‌ی Paris-Soir، له ساڵی ١٩١٩ شیعره به‌راییه‌کانی له گۆڤاری "ئه‌ده‌ب"ی دادایییه‌کان بڵاو ده‌کرده‌وه. پاشان له ساڵی ١٩٢٢ یه‌که‌مین دیوانه شیعری خۆی به چاپ ده‌گه‌یه‌نێت. ئه‌م هه‌ڵبژارده شیعرییه‌ی ده‌بێته بنه‌ما و ده‌رکه‌وته‌یه‌کی باش بۆ سوریالیزم. بۆ خزمه‌تکردنی سه‌ربازی ده‌چێته ریزی سوپای فه‌ره‌نسی. به‌ناچاری بۆ ماوه‌ی دوو ساڵ ده‌بێ بچێته مۆراکۆ له‌و کاتانه‌دا ده‌بێته براده‌ری " ئه‌ندریۆ بریتۆن "

که لەگەڵ " لویس ئەراگۆن " و " پۆل ئیلوار " بەیەکەوە دەبن، بریتۆن و دیسنۆس دەبنە دوو سیمای دیار و پێشڕەوانەی سوریالیزم. ئەوان تەکنیکێکی بەناوبانگیان پراکتیزە دەکرد وەک "نووسینی لەخۆڕا"یان بەکاردەهێنا . دیسنۆس لە بەرئەنجامی پراکتیزەکردنی ئەم تەرزە و شێوازەکانی بە داهێنانی گەورە گەیشتبوو، " بریتۆن " لە مانیفێستی سوریالیزمی ساڵی ١٩٢٤ ستایشی ئەم پراکتیزە و داهێنانە دەکات. ئەمجۆرە ستایل و تەکنیکە دەبێتە هۆی دەرهاوێشتەی ئەفراندن و بازدان بەنێو رووبەرەکانی هەستە نەستییەکاندا . لە نێو شیعرەکانی دیسنۆس ئەو کاتانە یاریکردن بە وشە و بەکارهێنانی وشەی هاوشێوە و دووبارەکردنەوەی وشەکان، و هەروەها جدییەت و زمانێکی شەهوانی و ئیرۆسی دەبیندرا . ساڵی ١٩٢٠ تا ساڵی ١٩٣٠ ئەم ماوەیە درەوشاوەترین قۆناغ بووە بۆ داهێنانە قووڵەکانی. لە ماوەی ئەم ساڵانەدا زیاتر لە هەشت کتێبی بە چاپ گەیاندووە. هاوکات لەگەڵ ئەم کتێبانەش, Deuil 1924 , Journal dune apparition 1927 , Language cuit 1923,

The night of loveless nights 1930 لە ساڵی ١٩٣٠ دیسنۆس کەمێک سارد دەبێتەوە لەگەڵ سوریالیزم و هاوشانەکانی، بریتۆن لە مانیفێستی سوریالیزمی ١٩٣٠ رەخنە لە دیسنۆس دەگرێت دەربارەی گومڕابوون و خۆدوورخستنەوەی لە بزووتنەوەکە و لە کارە رۆژنامەنووسییەکانی. دیسنۆس بە خێرایی گەشەی دەکرد و هەوڵی دەدا بەرگری لە داهێنانەکانی بکات و دەستیان پێوە بگرێت و هەم بە ژیانی تایبەتی و تاکەکەسیشی. لەوکاتەدا زەماوەند لەگەڵ Youki Foujita دەکات، ژیانی تازەیان وا دەخوازێت کە بەنووسینەکانی زیاتر گرینگی بەلایەنی بازرگانیش بدات لە دەزگا راگەیاندنەکان و رادیۆ و تەلەفزیۆنی فەرەنساویدا . شیعرەکانی دیسنۆس بەتایبەت ستایلەکانی بەرایی زیاتر مۆسیقی بوون. دیسنۆس لە شیعرنووسین بەردەوام دەبێت لە ساڵی ١٩٣٦ لەو دەمەدا دە ساڵ زێترە خەریکی شیعر نووسینە و هەر لەو ساڵەدا بۆ ماوەی یەک ساڵ (هەررۆژەی شیعرێک دەنووسێت) لەو کاتەدا بەرهەمەکانی بەچاپ دەگەیەنێت لە نێوانیاندا ئەم بەرهەمانەش دەگرنە خۆ (Corps et biens 1930 - Le Sans Cou 1934) لە ساڵی ١٩٣٩ لەگەڵ دەسپێکی جەنگی جیهانی دووەم دیسنۆس دووبارە دەبێتەوە سەرباز لە ریزی سوپای فەرەنسادا . لەکاتی زاڵبوونی دەسەڵاتی ئەڵمانیا لە ژێر ناوێکی خوازراو وەک لۆسین گالۆیس، پێری ئەندییر... دیسنۆس لەو دەمەدا کۆمەڵە وتارێک دەنووسێت تێیدا گاڵتە بە بلیمەتی نازیزم دەکات. ئەم وتارانە و لەگەڵ ئیشەکانی تری کە بەهۆیانەوە بەرگریی لە فەرەنسا دەکرد دەسگیر دەکرێت و دەگیرێت. دیسنۆس یەکەمجار بۆ -Ausch

witz دەنێـردرێت پاشـان دەگوازرێتـەوە بۆ کـەمـپی Czechoslovakia لە سـاڵی ١٩٤٥ لەو کـەمپە ئـازاد دەکرێت، دواتر تووشی گرانەتا دەبێت، و لە ٨ی مـایسی ١٩٤٥ کۆچی دوایی دەکات و دەمرێت. ئەمەی خوارەوە هەڵبژاردەیەکە لە شیعری رۆبێرت دیسنۆس.

گۆرانی ئاسمان

گوڵێکی سەر چیایە بەرزەکان بە سەدەفی گوت "تۆ دەدرەوشێیتەوە"
سەدەف بە رووباری گوت "تۆ زایەڵەی"
رووبار بە بەلەمی گوت "تۆ دەلەرزیت"
بەلەم بە ئاگری گوت "تۆ پرشنگانە کڵپە دەکەیت"
ئاگر بە منی گوت "من کەمتر کڵپە دەکەم لە پرشنگی چاوەکانی ئەو"
بەلەم بە منی گوت " من کەمتر لە دڵی تۆ دەلەرزم کاتێک کە ئەو دەردەکەوێت "
رووبار بە منی گوت " زایەڵەی من کەمترە لە ناوی ئەو لە نێو عەشقی تۆدا "
سـەدەف بە منی گـوت "درەوشـانەوەی من کـەمـترە لە بریسکانـەوە فـسـفـۆرییـەکـانی شەیداییت لە نێو رووبەری خەونی تۆدا"
گوڵی سەر چیایە بەرزەکانیش بە منی گوت "ئەو جوانە"
منیش گوتم "ئەو جوانە"، "زۆر جوانە" ئەو دەمجووڵێنێ.

بازنەی ئەستێرەکان

بۆ دروستکردنی ئەستێرەیەک بە پێنج گۆشەوە
گەر شەش گۆشەش بوایە هەر ئاوا دەبوو
یەکەمجار دەبوو بازنەکە بکێشرێ
بۆ دروستکردنی ئەستێرەیەک بە پێنج گۆشەوە
بازنەیەک!
یەکێک وەک پێویست لە ئامادەباشی نەبێت
بۆ دروستکردنی دارێک بە لقی زۆرەوە
ئەو دارانەی کە ئەستێرەکان دەشارنەوە
دارەکان!
تۆ، پڕی لە هێلانە و گۆرانی باڵندەکان
بە گەڵا و لقەکان داپۆشراون

ئەوەی تۆ بەرزی دەکەیەوە وەک ئەستێرە دوورەکان.

رۆژباش ئێوارە باش

شەوێک گڕی گرتووە وەک ژیلەمۆ
هەورەکانیش سوور دەچنەوە
رۆژباش بەرێزم ئێوارە باش خانم
تۆ هەرگیز بیر لە تەمەنی خۆت مەکەرەوە
چ دەبێت ئەگەر لە شەرمان دەموچاوت سوور هەڵگەڕێت
جمکە ئەستێرەیەک دروست بکە خوێنیان لەبەر بڕوا
چ دەبوو ئەگەر رووخساری تۆ رەنگ کرابا
ئەگەر کرێوە سپییەکانیش بدرەوشابانەوە لەسەر لقەکان
تەمەنی تۆ دەرکەوتایە
لەسەر تاشەبەردێکی خۆڵەمێشی یان کریستالی
سێبەری دارە گەورەکانیش
بەسەر گۆڕت بڕۆیشتبا.

ئەدگارەکانی ئاسمان

ئەو ئاگرەی سەما دەکات
ئەو چۆلەکەیەی گۆرانی دەڵێت
ئەو بایەی دەمرێت
شەپۆلە بەفریکیەکانیش
وەک زایەڵە باوەکان
لە نێو گوێدا،
رووبەرێکی خەمناک وحەسرەت
لەو رۆژەی کە تێ دەپەڕێ
هەموو بەرگی گریان پۆشیوە
دەنگی گەشتیارێک
هەموو تۆزەکانی ئاسمان

هەموو گردەکانی سەر زەوی
ئەو چاوەی بەدەم ڕێگاوە دەڕوانێ
هەنگاوەکان دەنووسێتەوە
ئەو ژمارە لوولنەکراوانەی
بۆ ناوەکان بە جێماون
لە نێو چوونەوەیەکەکانی هەورەکان
رووگەیەکی نەناسراوە
ئەوەی کە دەڕوانێ و ئەوەی هێشتا نەهاتووە.

لەژێر بەرگی شەودا

بۆ خەوتن لە نێو سێبەری تۆ
لە ژێر بەرگی شەودا
بۆ هەڵگرتنی شوێن پێیەکانی تۆ، سێبەری تۆ لە پەنجەرەکەدا
ئەو سێبەرەی لە پەنجەرەکەوە هی تۆیە نەک هی کەسێکی تر
ئەوە تۆی،
ئەو پەنجەرەیە مەکەرەوە، لە پشت پەردەکانی کێ دەجووڵێتەوە
چاوەکانت داخە
من حەزدەکەم بە لێوەکانم دایانبخەم
بەڵام پەنجەرەکە دەکرێتەوە و سروەی با
ئەو سروەیەی بەهێزەوە شێوەی گڕو ئاڵای چواردەوری
راکردنەکانم رادەگرێ
لەگەڵ کاتژمێردا
پەنجەرەکە کرایتەوە و ئەوە تۆنیت
من بە دوور و درێژییەوە ئەوەم دەزانی.

من زۆر خەون بە تۆوە دەبینم

من زۆر خەون بە تۆوە دەبینم کە تۆ ئیتر راستەقینە نیت
ئایا لە وێدا هێشتا کات بۆ من ماوە بۆئەوەی

به جەستە زیندووەکەی تۆ بگەم، هەتا نێودەمت ماچ بکەم و
دەنگە بەسۆزەکەت وا لێ بکەم بژیێتەوە
من زۆر خەون بە تۆوە دەبینم کە قۆڵ و باسکەکانم لەوەتەی پێگەییون
وا راهاتوون بە دەوری سینگم بیانئاڵێنم
وەک ئەوەی سێبەری تۆم لە باوەش گرتبێ، کە بێگومان
نەچەمێنەوە بۆ شێوە و قەد و باڵای تۆ
بۆ رووبەڕووبوونەوە لەگەڵ شێوە راستەقینەکەی تۆ
کە چۆن راوی کردووم و بەڕێوەی بردووم
بۆ چەندین رۆژ و چەندین ساڵێک
من بە دڵنیاییەوە دەبووم بە سێبەر
ئۆف پێوەری هەستەکان!
من زۆر خەون بەتۆوە دەبینم کە دڵنیام لەوێدا
کات بۆمن نەماوەتەوە تا بە ئاگابێمەوە
من لەسەر پێیەکانم خەوتووم، نوێژ بۆ هەموو شێوازەکانی
ژیان و عەشق دەکەم، و هەروەها بۆ تۆش
کە تەنها کەسێک ئەمڕۆم بۆ دەژمێرێ، کە چیتر من ناتوانم
دەست لە رووخسار و لێوەکانت بدەم وەک دەستلێدانی
رووخسار و لێوەکانی رێبوارانی تر
من زۆر خەون بەتۆوە دەبینم، زۆر پیاسە دەکەم
قسان زۆر دەکەم، زۆریش دەخەوم لەگەڵ ئەندێشە و وەهمەکانی تۆ
بە دڵنیاییەوە کە ئەوە تەنها شتێکە بۆ من مابێتەوە
کە ببێتە ئەندێشە و وەهم، لە نێو ئەندێشە و وەهمەکاندا، سێبەرێک
سەد هیندەی سێبەر، بە دەوری سێبەرێکی تر بخولێتەوە و
بڕواتە نێو خولانەوە، بدرەوشێتەوە بە دەوری ئامێرەکانی
سێبەر خوێندنەوەی نێو ژیانی تۆ.

– سەرچاوەکان: لە ئینتەرنێتەوە

1- Robert Desnos poems, Biography , Quotes

2- A sampling of French surrealist poetry